

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

"יום כפרים הוא לכפר עליכם" - הנהגות רביה"ק זיע"א בערב יוה"כ ויום הכיפורים.

לוקט ונערך מקונטרס "דקדוקי מצוות".

ערב יום הכיפורים

א. היה רגיל לעשות סדר הכפרות על תרנגול ¹ בלילה שלפני יוה"כ ².

1. לפני שעשה הכפרות על התרנגול, הקפיד לראות שהתרנגול ילך ד' אמות, כדי לברר כמה שאפשר שאין בו חשש טריפה.

2. ראה במשנ"ב (תר"ה, ב') וטוב לשוחטו באשמורת אחר הסליחות. וראה במג"א (תר"ה, א') שהאריז"ל היה לוקחו אחר הסליחות דאז הרחמים גוברים. אבל רבינו אמר הסליחות סמוך לתפילת שחרית, והקדים לקיים מנהג הכפרות בתחילת הלילה. וכן היה נוהג אביו הקה"י. והעדיפו לשחוט בתחילת הלילה ולא לפנות בוקר, כי חששו לעייפות השוחט, ראה מש"כ בזה במשנ"ב (תר"ה, ב').

ובשנים האחרונות לחיי החזו"א, היו קושרין את התרנגול במרפסת הבית מבעו"י, ובאשמורת הבוקר היה עושה את הכפרות, ואחר הסליחות לפני תפילת ותיקין היה מגיע השוחט לשחוט. [ראה בספר הזכרונות ובארחות רבינו]. וכן מובא במנהגי החת"ס שהיה לוקח הכפרות קודם הסליחות.

...

ב. לאחר מכן היה הולך לשוחט, והיה מזמין את כל הקרקע בשביל כיסוי הדם, ונוטל מלא חפניו עפר ומברך ³ ומכסה הדם ⁴.

3. ובירך רבינו "על כיסוי הדם" בקול, ובלחש המשך "בעפר". לפי שנחלקו הדעות אם יש לומר בעפר, ראה רמב"ם (שחיטה י"ד, א') ושו"ע (יר"ד כ"ח, ב').

4. סיפר השוחט הגר"מ שטיגל שליט"א [שהיה שנים רבות השוחט של רבינו בעופות של כל השנה], שלפני שחיטת הכפרות אמר לרבינו שרוצה לזכות אותו במצות הכיסוי, ע"פ דברי התבואות שור שהביא הפמ"ג (יר"ד משב"ז סוס"י כ"ח) שנוהגין לכבד לגדולים וכו', שמעיקר המצוה היא על השוחט כמו שדרשו בגמ' (חולין פ"ז א') ושפך וכיסה מי ששפך הוא יכסנו. [עי' בדרכי תשובה

(יר"ד כ"ח, ס"א), והחכ"א (כלל ח', ובבית אדם שם) מערער על זה].

ואמר לו רבינו דהיינו דווקא כשהשוחט שוחט עוף השייך לו, אבל כששוחט עוף של חבירו, בעל העוף הוא בעל המצוות הנעשות בעוף, אלא שאמר לו רבינו אני ממנה אותך שליח לשחוט את העוף עבורי, כדי שהשחיטה ג"כ תהיה מיוחסת לי, ובכה"ג הכיסוי שלי בלא שום פקפוק.

וראה בספר מצות איש (לנכד רבינו הגרא"ש שטיינמן שליט"א, על פרק כיסוי הדם) שכתב בזה"ל: ראיתי אצל זקיני מרן הגר"ח קניבסקי בעי"כ, כששחטו עופות לכפרות היו שוחטים העוף שלו, והשוחט הי' מכבדו לכסות ולא בדרך שליחות. וכן ראיתי בפנקסו של מרן שכתב הנהגות רבו מרן החזו"א, וכתב וז"ל, בכפרות הי' מכסה הדם ברשות השוחט, [ולא כמ"ש החכמ"א (בית אדם כלל ח'), ועי' בדרכי תשובה (כ"ח, א')] עכ"ל.

...

יום הכיפורים

ג. העדיף להקדים כל נדרי, באופן שיספיקו לומר ברכת שהחיינו לפני השקיעה ⁵.

5. הנה את כל נדרי בודאי יש לומר קודם השקיעה, כמבואר בפירוש ברמ"א (תר"ט, א') שנוהגים לומר כל נדרי בעודו יום. וביאר המשנ"ב (שם, ה') שאף שמתנין על להבא, מ"מ דמי להפרת נדרים שאין מפירין בשבת ויר"ט וה"ה ביוה"כ. וראה מש"כ בזה הריב"ש (שו"ת סי' שצ"ג) דאפשר שכיון שיוה"כ הוא יום סליחה וכפרה, הוי כמו שנשאל על הנדרים לצורך היום דשרי.

אמנם רבינו העדיף להקדים טפי, כדי שגם ברכת שהחיינו שלאחריה תהיה לפני השקיעה, דכיון שהציבור רגיל לקבל קדושת יוה"כ בברכת שהחיינו, כנראה מלשון המשנ"ב (תרי"ט, ד') שכתב, דכיון דמברך שהחיינו קיבל עליה קדושת יוה"כ וכו', לכך עדיף לאומרו מבעוד יום כדי להוסיף תוספת יוה"כ, שדרשו בגמ' (ר"ה ט' א') מועיניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש, דמתחיל ומתענה מבעוד יום להוסיף מהחול על הקודש.

ונשאל רבינו ע"י נכדו הגר"א קולדצקי שליט"א, מה יעשה מי שרואה שיגמרו כל נדרי אחר השקיעה מתי יקבל תוספת יו"כ. והשיבו שיקבל בפיו תוספת יו"כ אחר שאמר כל נדרי פעם אחת, שכיון שכבר ביטל נדרי מעיקר הדין, אין קפידא שאת שני הפעמים הנוספות יאמר ביוה"כ.

ובשם רשכבה"ג מרנא פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמרו שלא הקפיד בזה שברכת שהחיינו תהא בזמן קבלת יוה"כ, ומ"מ בודאי צריך לקבל על עצמו תוספת יוה"כ לפני השקיעה, כמש"כ השו"ע (תר"ח, א') דאוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות, שצריך להוסיף מחול על הקודש וכו'. ויש מהדרים לקבל התוספת בפה דווקא. [עי' בספר מקראי קודש סי' ל"ח].

[ודעת הגר"ש שיש להוסיף לכה"פ 5 דקות, וראה למרן פוה"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל (חו"ש יוה"כ ג' ב') שלפחות כעשר דקות קודם השקיעה הוא אסור ממלאכה, ועי"ש בשער הציון שבשעת הדחק 5 דקות, וראה שם על מה סמך בזה. וכתב עוד (שם יוה"כ י"א, א') שיכול לקבל תוספת יוה"כ אחרי אמירת כל נדרי פעם אחת].

ד. בשנים קודמות הביא עמו לביהכ"ס ספר ראשית חכמה, והיה מעיין בו בהפסקות.

ה. אחרי תפילת מעריב היה נשאר בבית הכנסת לומר כל שיר היחוד⁶.

6. ואחר כן היה יושב ללמוד בבית הכנסת רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים, [וסידר את זה עם חשבון חובות הלימוד שלון], ולמד בלי שומר כמבואר בהלכה (שו"ע או"ח רע"ה, ט') שביוה"כ אין לחוש שמא יטה כיון שאימת הדין עליו.

ו. היה רגיל לקבל מפטיר יונה ביוה"כ⁷.

7. ואף בשנים שהיה שותה מים מרים לרפואתו, אמר שכיון שהמים מרים ואינם ראויים לשתייה אין זה מבטל את העינוי, וכיון שהוא מתענה רשאי לעלות לתורה. [מיהו עי' בתשו' הגרע"א (ח"א סי' כ"ד) שחקר אם קריאת התורה של מנחה ביוה"כ, הוא מדין היו"ט או מדין התענית, ונפק"מ להעלות לתורה למי שאינו מתענה].

ובאופן כללי בענין מים מרים דעת רבינו כי חולה המוכרח לשותה, עדיף שישתה מים המרים, ממים רגילים פחות מכשיעור.

וביאר רבינו לפי שמים המרים אינם משקים הראויים לשתייה, וברמב"ם (יסוה"ת ה', ח') כתב שכשמשקין דברים שיש בהן מר מעורב עם אסורי מאכל, אין הנאה לחיך, ומותר אף שלא במקום סכנה. מיהו השאג"א (סי' ס"ד) פסק שגם מים שאין ראויים לשתייה אסורין, אלא שלכאור' המשנ"ב (תרי"ב, י"ב) לא פסק כן, עי"ש.

ויש מחלקין בין בריא הנוטל תרופות וכדו' לחולה, ובספר חוט שני (יוה"כ ט', ו') נקט שחולה שיש בו סכנה, אף שאפשר להכניס במאכלו דברים מרים עד כדי שאינם ראויים לאכילה, אינו צריך לעשות כן. אבל בריא הצריך לבלוע תרופה וכיו"ב צריך למרר את המשקה שעמו נוטל התרופה, שהרי אין גופו צריך למשקה.

ז. בתפילת נעילה אחר שסיים תפילת לחש, נהג לילך ממקומו ולעמוד ליד אביו הקה"י זצ"ל⁸.

8. והתבטא על כך פעם בפני בנו הגר"ש שליט"א: "הרגשתי יותר בטוח ליד אבא"! [בדרך כלל היה מתחמק מלהסביר טעמו לשואלים, והיה אומר שהוא משום שליד אביו יש מנורת לוקס, ואילו במקומו חשוך].

ואולי טעמו בזה, לפי מה שהיה רגיל להביא את דברי החת"ס (בגליון השו"ע או"ח ריש סי' ק"ב) שלמד מתפילת חנה ליד ד' אמותיו של עלי, שהתפילה מתקבלת ביותר ליד הצדיק. [ומ"מ לא התפלל תפילת לחש עצמה ליד אביו, שהרי אסור להתפלל בצד אביו ובצד רבו, כמבואר בשו"ע (או"ח צ', כ"ד) ובמשנ"ב (שם, ע"ג) עי"ש].

[וכן מרן פוה"ד הגר"ש וואנזר זצוק"ל בהספידו על רשכבה"ג מרנא הקה"י זצוק"ל דיבר על הזכות להתפלל בד' אמותיו של בעל הקה"י, והביא משו"ת הרדב"ז שכתב שהמתפלל סמוך לצדיק כאילו מתפלל במקום המקדש. והוסיף ואנו זכינו להתפלל בד' אמותיו. וכן מצינו שרבינו נשאל כמה שיעור המקום שהוא נחשב בצד הצדיק. והשיבו: ד' אמות].

ולענין התרחקות מתפילה בצד אדם רשע, אמר רבינו שאפילו אם בא הרשע ועמד בצד מקומו הקבוע, יעזוב מקום קביעותו ולא יתפלל בצד הרשע, כי כתב בספר חסידים (סי' תש"ע) לא יעמוד ולא ישב אצל אדם רשע, מפני שכשעומד בתפילה אצל אדם רשע ירהר הרהורים רעים ושכינה מתרחקת ממנו.

ובתפילת הצדיק מתעורר עת רצון, ראה בחזו"א (סוף טהרות) שלכן הקפיד רב על רב הונא שיאמר "וכן למר" (מגילה כ"ז, ב'), שכל ברכה של גדול הדור עושה רושם למעלה ועת רצון, ולכן ראוי למתברך לברך את המברך.

אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו.

רשכבה"ג מרן הדרך אמונה זצוק"ל הורה לכוון באל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, על רשכבה"ג מרן אילת השחר זצוק"ל, והנה כעת אחר שכבו המאורות רבותינו זיע"א, יש לנו לדעת כי דור דור ודורשיו, וכתב החזו"א: "השגחתו יתברך היא בכל דור ודור, על היחידים ששתלן בכל דור ודור, להורות חוקיו ומשפטיו לישראל, וכשהם מעמיקים בהלכה, הם בשעה זו כמלאכים ורוח ממרום שורה עליהם".

א"כ וודאי יש לנו להתעורר בימי הרחמים והסליחות באמירת שמע קולינו ולזעוק בתפילה ובתחינה אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, ולכוון על עיני העדה רשכבה"ג מרן רבינו גאון ישראל הגאון רבי דב לנדו שליט"א, ועל רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי ברוך מרדכי בן הינדא מלכה שליט"א שנמצא במצב קשה וזקוק לרחמי שמיים מרובים, ולכוון שנזכה שימשיכו להאיר עיני כלל ישראל עוד רבות בשנים בתורה וביראה והדרכה בדרכי החיים מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא.

לרפואת מרן רבי ברוך בן צביה ויסבקר שליט"א ראש ישיבת בית מתתיהו שנמצא כמצב קשה.

ברכת מזל טוב לנכדו חביבו ונאמן ביתו של רבינו, הרב יעקב ישראל קניבסקי לרגל הולדת הבן, נכד להגאון הגדול רי"ש נין לרבינו.